

VIRTUAL SPACE AS A PLACE OF SOCIAL ACTIVITY FOR DISABLED PEOPLE

Przestrzeń wirtualna jako miejsce aktywności społecznej osób niepełnosprawnych

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1772-6719> E-mail: mateusz.muchacki@up.krakow.pl

DOI: <https://doi.org/10.62266/PK.1898-3685.2024.34.15>

Wstęp

W XXI wieku nowe technologie komunikacyjne, Sieć Web, stały się powszechnymi sposobami komunikacji z drugim człowiekiem. Pełnią one, między innymi, funkcje informacyjne i komunikacyjne. Obecnie jest możliwe komunikować się z osobami z innych kontynentów w kilka sekund, jeżeli informacja dostarczana jest przez odpowiednie środowisko (telekomunikacja, Internet). W tym procesie nie tylko osoby komunikujące się muszą być aktywne, ale też środowisko technologiczne. Utworzyły się w ten sposób dwa pojęcia związane ze współczesną aktywnością uczestników za pośrednictwem sieci komunikacyjnej. „Online” oraz „Offline”. Pojęcia pochodzą z języku angielskiego, pierwsze z nich oznacza „dostępny w sieci”, drugie zaś „nieдоступny w sieci”.

Sieć można zdefiniować jako powiązania między obiektami. Niezależnie od tego jakie to będą sieci: komputerowe, energetyczne, czy społeczne, to zasada ich działania zawiera ten sam algorytm: ludzie, grupy, systemy, węzły czy obiekty mogą być połączone w integralną całość. Zmiany w jednym punkcie rozchodzą się w całej sieci niczym fale na wodzie¹. Sieć daje szansę osobom z różnymi niepełnosprawnościami na pełne funkcjonowanie w społeczeństwie i na poprawę ich sytuacji życiowej. Daje możliwość nauki, pracy, wypoczynku, podejmowania niezależnych decyzji, obserwowania ich skutków². Uczestnictwo w Sieci kompensuje również niedostatek więzi społecznych pozwalając na rozwój kontaktów interpersonalnych. Możliwości Sieci sprzyjają zwiększeniu niezależności osób niepełnosprawnych. Nie ulega bowiem wątpliwości, że niepełnosprawność komplikuje życie człowieka, ogranicza go w różnych sferach działalności, prowadząc jednocześnie do wykluczenia społecznego. Należy więc pamiętać, że jednym z najważniejszych zadań współczesnego społeczeństwa jest opracowanie strategii do tworzenia praktycznych działań na rzecz podmiotowego i niezależnego życia osób z niepełnosprawnością. Strategie te powinny być oparte na respektowaniu praw, a nie biernym dostosowywaniu osób z niepełnosprawnością do otaczającego świata³. Pomimo zakrojonych na szeroką skalę starań instytucji państwowych i samorządowych działających na rzecz osób z niepełnosprawnością wciąż istnieją przeszkody uniemożliwiające osobom niepełnosprawnym pełne uczestnictwo w życiu społecznym⁴.

Zagwarantowanie osobom niepełnosprawnym praw człowieka wymaga nie tylko pracy nad przeciwdziałaniem dyskryminowania tej grupy osób czy wykluczeniu społecznemu, ale zaprojektowania mechanizmów wyrównywania szans poprzez wprowadzanie idei niezależnego życia w obszarze zatrudnienia, mieszkalnictwa, edukacji, zdrowia, informacji i komunikacji,

¹ G. Siemens, *Konektywizm – teoria uczenia dla epoki cyfrowej*, w: *Konektywizm, zamiast wędki dajmy sieć*. CNK Kopernik, Warszawa 2017, s. 22.

² P. Plichta, *Młodzi użytkownicy nowych mediów z niepełnosprawnością intelektualną – między korzyściami i zagrożeniami*. „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2013, 12(1), 123.

³ *E -włączanie osób z niepełnosprawnością do społeczeństw a informacyjnego*, [w:] *Edukacja dla społeczeństw a wiedzy*, red. M. Kozielska, Toruń 2007, s. 106-117.

⁴ A. Frączkiewicz-Wronka, M. Zrałek, *Niepełnosprawni w środowisku zamieszkania – projektowanie działań włączających w gminie*, 2015, „Studia Biura Analiz Sejmowych”, 2(42), s. 102.

kultury i wypoczynku, a szczególnie budowania otwartego społeczeństwa i prawa dostępu do szeroko rozumianego otoczenia⁵.

Edukacja w Sieci

Współcześnie w procesie nabywania wiedzy, pozyskiwania informacji, kształcenia i doskonalenia własnych kompetencji przez osoby niepełnosprawne niezwykle ważne jest uczestnictwo w sieci i uczenie się poprzez różne urządzenia i aplikacje informatyczne. Kształcenie w tej formie może dać takie same efekty jak uczestnictwo w edukacji stacjonarnej i jest szczególnie dogodnym udogodnieniem dla osób o ograniczonych możliwościach.

Dostępność informacji w sieci, szczególnie dla osób niepełnosprawnych, jest z racji różnych utrudnień i ograniczeń tej grupy osób jest niezwykle istotna. Internet może stanowić podstawowe źródło informacji i wiedzy. Szczególnie dla osób niewidomych bądź niedowidzących wirtualna rzeczywistość dla nich może być jedyną szansą rozwoju osobistego, dostępu do szkoleń lub stanowisk, na których głównym narzędziem pracy jest komputer. Ponadto, powszechnie wiadomo, że podczas poszukiwania pracy najczęściej ofert można znaleźć w Internecie.

Strony www dostępne dla osób niewidomych lub niedowidzących składają się z dwóch wersji:

- tekstowej (użytkownik może wybrać wielkość czcionki, w jakiej będzie chciał prezentować treści na stronie);
- audio (wersja czytana wszystkich elementów, pozwala na sukcesywne zapoznawanie się z treściami na stronie i pomaga w nawigacji)⁶.

Strony www. mają możliwość personalizacji witryny pod względem kolorystycznym, co pozwala na korzystanie również w przypadku, gdy wystąpią trudności z rozpoznawaniem kolorów. Wszystkie elementy graficzne, które umieszczane są na stronie, powinny być dobrze opisane, bez elementów migających, czy poruszających się po ekranie.

Serwisy dla osób niewidomych i słabowidzących można podzielić na:

- serwisy otwarte, dostępne dla wszystkich osób zainteresowanych, niezależnie od tego czy mają niepełnosprawność, czy są sprawni,
- serwisy zamknięte, z których korzystać mogą tylko osoby z dysfunkcją wzroku.

Jednym z serwisów spełniających funkcję edukacyjną jest serwis zamknięty e-kiosk z prasą dla niewidomych. Jest on prowadzony przez Mazowieckie Stowarzyszenie Pracy Niepełnosprawnych „De Facto”. Charakter zamknięty serwisu sprawia, iż jest on dostępny tylko i wyłącznie dla osób niewidomych lub słabowidzących zarejestrowanych w serwisie. Przy rejestracji należy udokumentować dysfunkcję” orzeczeniem o niepełnosprawności wzroku i kwalifikację do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności. E-kiosk jest źródłem samokształcenia dla tej grupy osób. Udostępnia 60 periodyków (dzienników, tygodników, dwutygodników i miesięczników) z otwartego rynku prasowego. Publikacje są prezentowane w formie dostępnej dla niewidomych i słabowidzących, dzięki użyciu czytników ekranowych oraz programów powiększających. Jest więc możliwe wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych w zakresie dostępu do informacji, wiedzy, rozrywki oraz dóbr kultury.

Innym zamkniętym serwisem jest serwis Niewidzialne Galerie, również prowadzony przez MSP „De Facto”. Serwis zawiera następującą ofertę: Niewidzialna Galeria Sztuki (NGS), Niewidzialna Galeria Roślin (NGR) oraz Niewidzialna Galeria Zwierząt (NGZ). Galeria sztuki (NGS) pełni funkcję informacyjną na temat sztuki, udostępnianie osobom niewidomym i słabowidzącym opisów najbardziej znanych dzieł sztuki z dziedziny malarstwa, rzeźby i

⁵ Żółkowska T., *Wyrównywanie szans społecznych osób z niepełnosprawnością intelektualną*, Szczecin 2004.

⁶ *Strony internetowe dostępne dla osób niewidomych*, https://www.aptus.pl/porady/strony_dla_niewidomych (14.04.2020).

architektury. Serwis zawiera aż 464 opisy obiektów reprezentujących różne epoki, umożliwia wyszukiwanie interesujących ich deskrypcji za pomocą słów kluczowych należących do którejś z następujących kategorii: autor, tytuł, określona epoka, miejsce ekspozycji, kierunek lub styl dzieła.

Kolejny serwis – Niewidzialna Galeria Zwierząt prezentuje opisy ssaków, ptaków i innych gatunków zwierząt. Deskrypcja odzwierciedla fotografie zamieszczone w encyklopedii „Atlas zwierząt Polski”. Deskrypcja obejmuje także informacje uzupełniające, które dotyczą zwyczajów, pożywienia oraz występowania danego gatunku.

Natomiast w Niewidzialnej Galerii Roślin znajdują się opisy kwiatów, drzew i innych roślin. Deskrypcje wykonane zostały na podstawie zdjęć zamieszczonych w „Atlasie roślin”. Informacje uzupełniające dotyczą owoców, obszaru występowania oraz zastosowania danej rośliny⁷.

Wymienione wyżej przykładowe serwisy pełnią, przede wszystkim, funkcję edukacyjną. Korzystanie z nich ma wiele zalet: wpływa dodatnio na pozycję społeczną takich osób, na poczucie własnej wartości, sprzyja rehabilitacji psychicznej i integracji ze społeczeństwem. Niewidomi uczniowie, dzięki serwisom mogą poszerzać swoją wiedzę o sztuce, biologii, traktując materiały jako uzupełniające proces nauki szkolnej.

Edukacja w Sieci zawiera też komponent kształcenia, nabywania kwalifikacji. Przykładem jest Akademicka Biblioteka Cyfrowa (ABC), której celem jest ułatwienie dostępu do edukacji i wiedzy osobom z dysfunkcją wzroku. W zasobach ABC są materiały edukacyjne (książki, podręczniki akademickie, czasopisma) w postaci cyfrowej, zaadoptowanej do percepcji osób niepełnosprawnych (nagrania dźwiękowe, pliki tekstowe w formatach DOC, RTF lub HTML, a więc w formatach dostępnych dla narzędzi, jakimi posługują się niewidomi. ABC stanowi alternatywę od innych bibliotek cyfrowych z publikacjami w formatach graficznych, niedostępnych dla czytników ekranowych. W serwisie można przeglądać zbiory, publikacje. Interfejs umożliwia osobom z dysfunkcją wzroku nawigowanie i dokonywanie samodzielnie różnych operacji, w tym wybierać schematy graficzne. Tego typu serwis jest pomocny w zdobywaniu wiedzy na poziomie studiów wyższych.

Komunikacja w Sieci

Kontakty z ludźmi są gwarantem satysfakcji życiowej albo jej braku, niezależnie od poziomu intelektualnego czy sprawności fizycznej. Potencjał zasobów Sieci umożliwia komunikację międzyludzką i prezentowanie siebie, są pomocą w znalezieniu przyjaciół, którzy mogą być wsparciem w aktywnościach realizowanych w świecie „realnym”, jak i cyfrowym⁸.

Klajmon-Lech uważa, że komunikacja internetowa podtrzymuje więzi społeczne, poprzez możliwość łatwego wysyłania wiadomości elektronicznych (emaili) czy możliwości udziału w grupach dyskusyjnych.

Smith wyróżnia pięć podstawowych cech społeczności wirtualnych, które w przypadku osób niepełnosprawnych stanowią walor w komunikowaniu się:

- **Aprzestrzenność** – poza granicami sąsiedztwa, miejscowości, a nawet kraju. Komunikacja interpersonalna nie musi się odbywać w tym samym miejscu.
- **Asynchroniczność** – z wyjątkiem sesji na czacie, komunikacja nie musi odbywać się w czasie rzeczywistym,
- **Acielesność** – elementy komunikacji niewerbalnej, takie jak: gesty, ubiór, mimika twarzy czy modulacja głosu nie są istotne. Zostały zastąpione emotikonami.

⁷ Cz. Ślusarczyk, *Czym dla niewidomych i słabowidzących jest Internet?* [http://www.trakt.org.pl/czym-dla-niewidomych-i-slabowidzacych-jest-internet-czeslaw-slusarczyk/\(14,04.2020\)](http://www.trakt.org.pl/czym-dla-niewidomych-i-slabowidzacych-jest-internet-czeslaw-slusarczyk/(14,04.2020)).

⁸ P. Plichta, *Młodzi użytkownicy nowych mediów z niepełnosprawnością intelektualną – między korzyściami i zagrożeniami*. „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2013/12(1), s. 121-138.

• Astygmatyczność – rasa, płeć, czy wygląd fizyczny nie mają zaczerwienia i nie stanowią podstawy do piętnowania i etykietowania.

• Anonimowość – wynika z wcześniejszych cech⁹.

Należy podkreślić, że w przestrzeni wirtualnej dla osób niepełnosprawnych szczególnego znaczenia nabiera anonimowość, która sprawia, że członkowie grup wirtualnych niczym szczególnie się nie wyróżniają. Ponadto, mając na względzie fakt, że informacje przekazywane wirtualnie nie będą weryfikowane, pozwala na otwarcie się osób uczestniczących w komunikacji internetowej oraz przekazywanie większego zakresu informacji o sobie i swoim życiu. Pomimo różnic dzielących internautów (nawet kulturowych), koncentracja na wspólnych przeżyciach a nie na cechach osobowości, czy fenotypowych, pozwala na empatię, wzajemne zrozumienie problemów i powstawanie, a nawet podtrzymywanie mocnych relacji interpersonalnych, które stanowią formę potrzebnego wsparcia¹⁰.

Dokonując analizy tematyki sytuacji osób niepełnosprawnych w przestrzeni Wirtualnej należy zwrócić uwagę na pełnosprawne rodziny tych osób, które również poszukują różnych form wsparcia dla siebie. Duże znaczenie w tym względzie mają stowarzyszenia internetowe, organizacje niepełnosprawnych, fora internetowe, grupy wsparcia oraz blogi osób niepełnosprawnych lub członków ich rodzin. Klajmon-Lech w swojej publikacji wymienia cechy tego typu grup wsparcia (za Bruhn 2011):

1. Współzależność członków.
2. Związki poza grupą – każda z grup pozostaje w związku z innymi grupami poszerzając światy wirtualne.
3. Spójność – moc może się zmieniać, im więcej członkowie otrzymują od grupy, tym bardziej grupa jest spójna.
4. Identyfikacja z grupą i motywy przynależności do niej.
5. Charakter przywództwa lidera w grupie.
6. Kultura grupy – wartości, przekonania i styl życia grupy¹¹.

Dla dużej grupy osób z różnymi niepełnosprawnościami sieć jest przestrzenią trudno dostępną, ale dla osób głuchych jest środowiskiem bardzo przychylnym. Głusi nie potrzebują do korzystania z mediów specjalnych oprogramowań, jak to jest w przypadku osób niewidomych i słabowidzących. Da nich przestrzeń publiczna online jest przychylna, bo pozwala na kamuflowanie głuchoty, która jest szczególnie widoczna w świecie języka werbalnego. W przestrzeni języka mówionego i słyszanego głusi są osamotnieni i alienowani w grupie osób słyszących, nawet w gronie najbliższych, zniecierpliwionych koniecznością powtarzania, czy głośnego i wyraźnego mówienia. Wykorzystanie Internetu w komunikacji osób głuchych promują wszystkie organizacje niesłyszących ukonstytuowane offline, między innymi Polski Związek Głuchych (witryny internetowe Web 1.0 – Internetu do czytania, strony wypełniane treścią przez administratorów). Pozwoliło to na tworzenie się pozasieciowej struktury społeczności.

Witryny dla niesłyszących, szczególnie Facebook stały się bardzo użyteczne dla tej grupy osób. Jednak, z uwagi na fakt, że Facebookowe profile stron onsi.pl czy głusi.pl służyły raczej do kolekcjonowania polubień niż prezentowania treści, na stronach instalowano wtyczki do Facebooka, zachęcano do publikowania zdjęć użytkowników, którzy dołączyli do grona fanów. Te działania budowały poczucie wspólnoty w środowisku komunikacyjnym jakim są platformy społecznościowe: „YouTube służące do publikowania treści i Facebook do ich dystrybucji.

⁹ M. Smith, *Voices from the Well: The Logic of the Virtual Common*. Retrieved from 1992, <http://www.sscnet.ucla.edu/soc/csoc/papers/voices/Voices.htm> (22.05.2020).

¹⁰ N. Walter, *Internetowe wsparcie społeczne. Studium socjopedagogiczne*. UAM Poznań 2016, s. 75.

¹¹ U. Klajmon-Lech, *Przestrzeń wirtualna ...op.cit.*, s. 93., za: Bruhn (2011). *Efekt grupy. Spójność społeczna i jej konsekwencje dla zdrowia*. Tłum. A. Plisiecka. SWPS Warszawa 2011.

YouTube, umożliwiającą dzielenie się własnymi materiałami wideo, dał osobom posługującym się językiem migowym ogromne możliwości komunikacyjne¹². Funkcje platformy pozwalają na wydawanie komunikatów innych niż mowa werbalna, o różnorodnych znaczeniach (wystarczy kliknąć w odpowiednie pole na ekranie). Przykład takiego komunikatu: „O czym w tej chwili pomyślałeś?”, odpowiedź nie musi być spisana, można użyć obrazkowych komunikatów, które są podzielone na sekcje tematyczne i łatwe do zlokalizowania działają, takie jak samopoczucie („czuję się”) czy aktywności („jem”, „oglądam”, „świętuję”...). Dziesiątki ikon mogą wspomagać tych, którym w piśmie trudno byłoby wyrazić swoje samopoczucie lub podejmowaną właśnie aktywność. Gdy dodać to tego tagowanie osób, lokalizowanie, niezwykle łatwe aplikowanie memów, gifów, filmów i zdjęć, otrzymamy obraz środowiska komunikacyjnego, które dla głuchych nieznających biegle języka polskiego jest prawdziwie wyzwalające i umożliwia ekspresję w stopniu, jakiego nie może zaoferować żadne forum¹³.

Funkcjonowanie w sieci – kontekst indywidualny i społeczny

W związku z pojawianiem się coraz nowszych rozwiązań w codziennym korzystaniu z Ogólnoświatowej Sieci – WWW (ang. World Wide Web), wsparcie niepełnosprawnych może dotyczyć wielu obszarów funkcjonowania tych osób.

Dostęp osób niepełnosprawnych do Sieci ułatwia:

- dostęp do rynku pracy (e-praca),
- wykonywanie telepracy (e-podpisy, możliwość rozliczania się z urzędami skarbowymi poprzez Internet),
- zwiększenie udziału outsourcingu oraz przejście do pracy zadaniowej o elastycznym czasie wykonywania,
- dostępność do usług medycznych (telerehabilitacja),
- wyszukiwanie specjalistów,
- uczestnictwo w wyborach,
- znaleźć partnera życiowego,
- dokonywać zakupów, z przyniesieniem do domu,
- monitorowanie forów internetowych w poszukiwaniu grup wsparcia i informacji dotyczących chorób i niepełnosprawności¹⁴.

E-praca to kolejny krok w zakresie wspomagania osób niepełnosprawnych polegający na umożliwieniu osobom niepełnosprawnym podjęcie pracy w systemie zdalnym, czyli telepracy.

Telepraca to forma (typ) organizacji pracy polegająca na stałym wykonywaniu pracy na odległość, z dala od miejsca, w którym oczekuje się rezultatu pracy i w którym jest on wykonywany (tradycyjne miejsce pracy). Odbywa się to poza zasięgiem (kontaktem osobistym) z pracodawcą, z wykorzystaniem przez świadczącego pracę technik informacyjnych (telefon, fax, komputer, Internet, satelita)¹⁵. Popiołek uważa, że telepraca to każda forma zastąpienia dojazdów związanych z pracą przez technologie informatyczne (takie jak telekomunikacja i komputery¹⁶.

¹² M. Zdrodowska, *Alternatywna sfera publiczna głuchych*, „Autoportret” 18/ 07/2016.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ T. Sahaj, *Nowe media w służbie osób niepełnosprawnych fizycznie, intelektualnie i społecznie* [w:] Sokołowski M. (red.). *Nowe media i wyzwania współczesności*, Wyd. Adam Marszałek. Toruń 2013, s. 108.

¹⁵ Centralny Instytut Ochrony Pracy - Ośrodek Informacji Naukowej i Dokumentacji - <http://www.ciop.pl/struktura/osrodoinformacjinaukow/definicje.html>. (12.03.2020).

¹⁶ E. Popiołek (2001), *Internetowe wyzwania przyszłości*, Job Universe 2001, http://www.jobuniverse.pl/artykuly/7355_1.html. (12.02.2020).

Dla licznej grupy osób niepełnosprawnych telepraca stanowi szansę na powrót do aktywnego życia zawodowego. Wymaga to jednak dostępu do edukacji, a przede wszystkim do odpowiedniego sprzętu¹⁷.

W UE telepraca jest najbardziej popularna w krajach skandynawskich: w Szwecji i Finlandii obejmuje 15% osób zatrudnionych, a w Danii 11%. W Polsce, podobnie jak w Hiszpanii, Portugalii i Grecji, telepraca jest na poziomie 2%¹⁸.

Dużym wsparciem jest poradnictwo online, stanowiące alternatywną formę pomocy psychopedagogicznej i terapeutycznej. Suler pisze o tym, że tego typu alternatywna forma pomocy coraz częściej znajduje miejsce w dostępnych formach oddziaływań medycznych, psychologicznych, pedagogicznych, czy nawet seksuologicznych¹⁹. Ważną sprawą, w poradnictwie online, są kompetencje dotyczące sprawnego wyrażania myśli i emocji za pomocą słowa pisanego²⁰. Od doradcy oczekuje się, że będzie potrafił wyrażać siebie, swoje stany psychiczne i efektywnie komunikował się za pomocą tekstu. Doradca często musi przyjmować rolę moderatora i edukatora w motywowaniu do wyrażania się przy użyciu edytora tekstu²¹.

Osoby niedosłyszące i głuche i osoby niewidome, dla których kontakt niewerbalny nie ma znaczenia (z asystą sprzętu głosowego) są potencjalnym klientem w pracy on-line. Modele tego typu terapii dopiero kształtują się, ale umacnia się model e-poradnictwa oparty na wymianie czterech e-maili:

- Pierwszy e-mail: doradca zapewnia poczucie bezpiecznego kontaktu oraz tworzy warunki oparte na zasobach klienta do zniesienia problemu.

- Drugi e-mail: polega na opisywaniu przez doradcę mechanizmów i przyzwyczajęń, potęgujących istnienie problemu. Klient jest motywowany do zmiany perspektywy, z biernej na aktywną.

- Trzeci e-mail: ma za zadanie wywołać pozytywną zmianę w percepcji klienta i rozwinąć te, które determinują wzięcie odpowiedzialności za swoje wybory i używanie zasobów własnych.

- Czwarty e-mail: podsumowanie i ocena postępów klienta²².

Przestrzeń wirtualna to dla niewidomych czy głuchych miejsce spędzania wolnego czasu, np. szansa na udział w ogólnoswiatowych formach rozrywki i rekreacji. „Pozwala na bezpieczny udział w życiu społecznym bez narażania się na przykre konsekwencje bezpośredniego kontaktu²³”.

Podstawową formą wypoczynków jest zabawa. W tej perspektywie dla osób niewidomych zostały opracowane dostosowania do aktywnego uczestnictwa w udźwiękowionych grach komputerowych (audio games). W Internecie znajduje się wiele stron z grami dla niewidomych, między innymi:

- <http://www.blindsoftware.com/> <http://www.audiogames.net>

- <http://www.blind-games.com>.

¹⁷ T. Żółkowska, E-włączanie osób z niepełnosprawnością do społeczeństwa informacyjnego. „Niepełnosprawność” nr 4/2010, 145-153

¹⁸ A. Niedźwiedziński, A. Bąkała, *Telepraca w biznesie mobilnym*, [w:] Wybrane problemy zastosowania Electronic Data Interchange i Electronic Commerce, „Folia Oeconomica” 157, Łódź 2003, s. 323.

¹⁹ J.R. Suler, dz. cyt.; J. Zack, Technology of online counseling, [w:] Online Counseling. A Handbook..., s. 94–121; A. Barak, T. Buchanan, Internet-based psychological testing and assessment, [w:] Online Counseling. A Handbook..., s. 219–239; A. Cooper, E. Griffin-Shelley, Internet: the next sexual revolution, [w:] Sex & the Internet: A Guidebook for Clinicians, ed. A. Cooper, Brunner- Routledge, New York 2002.

²¹ D.P. Skowroński, K. Waszyńska, Poradnictwo online jako alternatywna forma pomocy psychopedagogicznej i terapeutycznej (w:) Dymensje poradnictwa i wsparcia społecznego w perspektywie interdyscyplinarnej, red. M. Piorunek, UAM Poznań 2025, „Seria psychologia i pedagogika” NR 219, s. 82.

²² *Ibidem*, s. 86.

²³ S. Wierny, *Masa wolnego czasu*. Gdańsk „Mishellanea” 2001/ 2–3.

Gry (on-line), posiadają opcję równorzędnego współzawodniczenia, zwykle nierealne w świecie rzeczywistym ze względu na ograniczenia fizyczne niepełnosprawnych oraz mentalne pozostałych graczy²⁴. Wierny w swoim opracowaniu przedstawił wyniki badań komunikowane przez Archambaulta²⁵, z których wynika, że najczęściej czas wolny niewidomi i słabowidzący spędzają przy komputerze, by czytać książki i prasę (84,47%), a także w celu: rozwijania zainteresowań (83,50%), komunikowania (82,52%), samokształcenia (62,14%), słuchania muzyki, radia (61,17%), korzystania z programów multimedialnych (38,83%), przy grach komputerowych (21,36%) i z innych powodów (1,94%).

Przykładem może być Internetowy Portal Osób Niepełnosprawnych (IPON, <http://www.ipon.pl>), który umożliwia czaty, forum dyskusyjne i bieżące ogłoszenia. Sahaj pisze, że dzięki takim platformom osoby niepełnosprawne są aktywne społecznie, stanowią „socjologicznie aktywne agregaty”²⁶.

Zakończenie

Sieć daje szansę życiową osobom niepełnosprawnym na pełne uczestnictwo we współczesności. Nieuczestniczenie w społeczeństwie informacyjnym powoduje upośledzenie edukacyjne, wykluczenie z rynku pracy, marginalizację i obniżenie jakości życia. Umiejętność korzystania z nowych mediów, czyli w pewnym uproszczeniu z Internetu wraz ze swoimi licznymi funkcjami, w wielu zakresach może być dla osób z niepełnosprawnościami szansą na poprawę ich sytuacji życiowej, np. w sferze podejmowania niezależnych decyzji i obserwowania skutków własnej działalności. Nowe media dają możliwość nauki, pracy, spełniania się w życiu zawodowym jak i prywatnym. Jednak należy pamiętać o zagrożeniach uczestnictwa w świecie nowych mediów i zachowaniu ostrożności podczas korzystania z nich. Osoby niepełnosprawne bardziej narażone na agresję należy lepiej wyedukować w tym kontekście, by Internet przestał być zagrożeniem a mógł być wykorzystywany w pozytywnych aspektach²⁷. Potrzebne jest więc e-włączenie osób niepełnosprawnych do globalnego społeczeństwa.

Bibliografia:

Archambault D., TIM: Tactile Interactive Multimedia computer games for visually impaired children. Project funded by the European Commission – Information Society Technologies, 2000, France.

E-włączanie osób z niepełnosprawnością do społeczeństw a informacyjnego, [w:] Edukacja dla społeczeństw a wiedzy, red. M. Kozielska, Toruń 2007.

Fiszer A., *Nowe media jako narzędzie usprawniające życie osób niepełnosprawnych*, „Studia Krytyczne” 2/2016.

Frąckiewicz-Wronka A., M. Zrałek, *Niepełnosprawni w środowisku zamieszkania – projektowanie działań włączających w gminie*, 2015, „Studia Biura Analiz Sejmowych”, 2(42),

²⁴ N. Walter, *Tyfłointernet – niewidomi w globalnej wiosce*, UAM Poznań, „NEODIDAGMATA” 2011/31/32, s. 134.

²⁵ D. Archambault, TIM: *Tactile Interactive Multimedia computer games for visually impaired children*. Project funded by the European Commission – Information Society Technologies, 2000, France.

²⁶ T. Sahaj, *Nowe media w służbie osób niepełnosprawnych fizycznie, intelektualnie i społecznie* [w:] Sokołowski M. (red.). *Nowe media i wyzwania współczesności*, Wyd. Adam Marszałek. Toruń 2013, s. 108.

²⁷ A. Fiszer, *Nowe media jako narzędzie usprawniające życie osób niepełnosprawnych*, „Studia Krytyczne” 2/2016, s. 161-174.

Klajmon-Lech U., Przestrzeń wirtualna jako miejsce aktywności społecznej osób niepełnosprawnych i ich rodzin, „OCBITOЛOГИЯ”, №6, 2017.

Niedźwiedziński A., Bąkała A., Telepraca w biznesie mobilnym, [w:] Wybrane problemy zastosowania Electronic Data Interchange i Electronic Commerce, „Folia Oeconomica” 157, Łódź 2003.

Plichta P., *Młodzi użytkownicy nowych mediów z niepełnosprawnością intelektualną – między korzyściami i zagrożeniami*. „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2013, 12(1).

Sahaj T., *Nowe media w służbie osób niepełnosprawnych fizycznie, intelektualnie i społecznie* [w:] Sokołowski M. (red.). Nowe media i wyzwania współczesności, Wyd. Adam Marszałek. Toruń 2013.

Siemens G., *Konektywizm – teoria uczenia dla epoki cyfrowej*, w: Konektywizm, zamiast wędki dajmy sieć. CNK Kopernik, Warszawa 2017.

Skowroński D.P., K. Waszyńska, Poradnictwo online jako alternatywna forma pomocy psychopedagogicznej i terapeutycznej (w:) Dymensje poradnictwa i wsparcia społecznego w perspektywie interdyscyplinarnej, red. M. Piorunek, UAM Poznań 2025, „Seria psychologia i pedagogika” NR 219.

Smith M., Voices from the Well: The Logic of the Virtual Common. Retrieved from 1992, <http://www.sscnet.ucla.edu/soc/csoc/papers/voices/Voices.htm> (22.05.2020).

Walter N., Internetowe wsparcie społeczne. Studium socjopedagogiczne. UAM Poznań 2016.

Walter N, Tyflointernet – niewidomi w globalnej wiosce, „Neodidagmata”31/32 Poznań 2011.

Wierny S., Masa wolnego czasu. Gdańsk „Mishellanea” 2001/ 2–3.

Zdrowska M., Alternatywna sfera publiczna głuchych, „Autoportret” 18/ 07/2016.

Żółkowska T., *Wyrównywanie szans społecznych osób z niepełnosprawnością intelektualną*, Szczecin 2004.

Żółkowska T., E-włączanie osób z niepełnosprawnością do społeczeństwa informacyjnego. „Niepełnosprawność” nr 4/2010.

Netografia

Centralny Instytut Ochrony Pracy - Ośrodek Informacji Naukowej i Dokumentacji - <http://www.ciop.pl/struktura/osrocinformacjinaukow/definicje.html>. (12.03.2020).

E. Popiołek (2001), Internetowe zawody przyszłości, Job Universe 2001, http://www.jobuniverse.pl/artykuly/7355_1.html. (12.02.2020).

Strony internetowe dostępne dla osób niewidomych, https://www.aptus.pl/porady/strony_dla_niewidomych (14,04.2020).

Ślusarczyk Cz., *Czym dla niewidomych i słabowidzących jest Internet?* <http://www.trakt.org.pl/czym-dla-niewidomych-i-slabowidzacych-jest-internet-czeslaw-slusarczyk/>(14,04.2020).